Béres Attila

A Práter utcai jövendőmondó

Mozaikok A kíntornász visszanéz című készülő könyvből (sic: í)

Mint minden tisztességes ember, apám se szeretett hazudni. Ha muszáj volt, mert hogy például a családját fenntartsa, akkor napokig tervezte, körbebástyázta magát hihető érvekkel, így is felriadt éjjel, hogy igen, de mit felelek, ha ezen a mondáson átlátva a hivatalos ember hazugsággal vádol meg. Megfelelni, e szó kettős értelme feszítette: magatartás szerint megfelelni a hivatalnak, de ha még több adót kérnek, akkor inkább csak jól megfelelni a kérdéseikre. Nem volt híján képzelőerőnek, de a hatalom számára kiismerhetetlen, józan ésszel fel nem fogható valóságba kényszerítette, aminek rendje és logikája folyton változott, ha volt egyáltalán.

Például sohasem kapott elég bőrt, hogy a szakmáját normálisan gyakorolhassa, ugyanakkor ingyenes gyógyászati beutalót kaphatott reuma alapon a legelőkelőbb fürdőkbe, ahova egyáltalán nem vágyott.

Apám könnyed léptekkel haladt Budáról Pestre a Szabadság hídon. A Szabadság hidat mindenki Ferenc Jóska hídnak nevezte, mert a nép száján ez volt a neve a háború előtt. És valóban, Ferenc József császár avatta fel, ő verte bele jelképesen az utolsó szegecset. A szegecs ezüstből volt, és törhetetlen üveggel fedték le, hogy mindenki láthassa, de senki ne lophassa el. (A történelem viharában végül mégis csak lába kélt, a híd nagy szocialista renoválásakor egyszerűen kidobták – a fenéket dobták ki: valamelyik régi vágású hídmérnök, akinek volt fogalma hidakról, ezüstről meg a történelemről is, azt mondta a szegecseket bontogató szakmunkásnak, hogy azt a vacakot meg adja ide, fiam, viszem a laborba szilárdsági vizsgálatra. Az biztos, hogy Ferenc Jóska ezüst szegecse nem a Dunában végezte, mint a vízbe potyogó társai.)

Apám a harmadik legelőkelőbb budapesti fürdőből, a Gellértből jött a hídon, felfrissülve, könnyedén, a minden izmot megmozgató és ellazító úri gyógymasszázs után felszabadult érzések lebegtek bensőjében, és teste körül egy más élet ködfátyla sejlett finom páraként a levegőben. Valójában alig vánszorgott, a szadista masszőr minden ízéből és eresztékéből kicibálta, szétdöngette, összegyúrta, majd nagy csattanással a talpára állította a remegő embert, és tartotta markát a borravalóért. Mindenkinek voltak sérelmei, a masszőr, bizonyos Kendele úr, a békevilágban bárók, grófok, iparmágnások bizalmi embere volt, szaktudását *A hugysavképződés köszvényre gyakorolt hatásának phisicho therápiás megelőzése a gyakorlatban* című egyetemi *pathológiás* előadás keretében külföldi *professoroknak* is bemutat-

hatta, nagy elismerést váltva ki. Aztán jött a demokrácia, és egy fürdőben a prolikat kell gyúrni, akik azt sem tudják, mi az a teniszkönyök.

Apám a hídon ballagva azon gondolkodott, hogy a húsz gyógymasszázs beutalóból megmaradt tizenkilencnek mi legyen a sorsa, vajon odaadható-e valamelyik robosztusabb felépítésű kollégának a cipész- és csizmadia ipartestületben, és hogy jár-e valami büntetés azért, ha valaki nem veszi igénybe a teljes kúrát.

Ferenc József igen toleráns uralkodó volt, megengedte például, hogy a róla elnevezett híd pillérjeinek legmagasabb négy pontját, a csúcsokat turulmadár ékesítse, a magyar mitológia ősi madara, amely teljesen független minden Habsburg vonatkozástól, sőt. Ha azt vesszük, sőt-sőt, hiszen az ősmagyar hitvilágban mindösszesen egyetlen Turul hágta meg a fűben Emese ősanyánkat, amúgy görög isten módra, itt meg mindjárt négy példány tárogatta szárnyát a friss dunai szeleknek. *Az egyik csökönyös monda szerint a ritka madárnak mindösszesen egyetlen példánya tevékenykedett a magyarság létrejöttén, mondottam volt amúgy görög isten módra – persze, ha nem igazi madár lett volna, hanem csak egy dévaj kéjsóvár alakváltoztató isten, hattyú, sasmadár, pacsirta, nádirigó – egyremegy – képében, akkor most a görögökkel és latinokkal lehetnénk előkelő mitológiai rokonságban, és a lóhátról hátrafelé nyilazó őseink ott feszítenének a többi ikonikus szimbólum között a legjobb múzeumokban szerte a világon. De mindegy.*

Ezen túlmenően is volt ezekben a Turulokban valami titokzatos, valami csábító, valami megbabonázó vonzás. Arany fényük a Gellért-hegy tetejéről is csillogott. A Turulról vízbe ugrani magyar sorsvégzet, méltó befejezése egy sikertelen életnek. Bár a statisztikák szerint tíz próbálkozóból kilencet lehoztak a tűzoltók, mielőtt elérte volna a csúcsot.

Apámat egy erélyes rendőr zökkentette ki: esemény miatt a híd lezárva. Milyen esemény? Tűzoltósági. Apám összezavarodott. De hát semmi nem ég. Hidak nem szoktak kigyulladni. Talán öngyilkosság? A rendőr megszánta. Tudhatná, a népi demokráciában nincs öngyilkosság. Gondolat: szóval leugrott valaki a Turulról... Meghalt? – kérdezte apám. Na, haladjunk tovább! – förmedt rá a rendőr, és picit megtaszította a vállát hatóságilag.

Már megint egy. Szegény ember. Vízbe ugrott. Férfi volt vagy nő? Fiatal? Öreg? És vajon miért? Szerelmi bánat? Nyomor? Családi viszálykodás? És meghalt, vagy sikerült megmenteni? De a rendőr azért van, hogy rendet tartson, és nem azért, hogy a kíváncsiskodóknak felelgessen. Tessék elhaladni visszafelé!

A következő híd túlságosan messze volt egy nagyon alapos gyógymasszázson átesett ember számára. Apám lement a Dunához, és acélkék

ünnepi nadrágjában leült egy kőre. Arrébb suhancok dobáltak kavicsot a vízbe. Egy öreg horgász bóbiskolt az alsó lépcsőn, a bot vége beleért a vízbe. Hát így van ez, megszületünk, gyerekek leszünk, kavicsot dobálunk, csibészkedünk, aztán gondok jönnek, olyan terhek, amelyek elszívják az erőt, az ember hiába tudja, hogy küszködés helyett szépen kellene élni, egyáltalán az a sok rendelet, előírás, emberi rosszindulat ott is, ahol össze kellene tartani, és egyszer csak mindennek vége. A bóbiskoló horgász is majd hirtelen lefordul a székről, a Duna a hátára veszi és viszi, viszi a tengerig… A horgász felriadt, és rángatni kezdte a botot. Ezúttal haladékot kapott a sorstól. Apám felnézett a híd csúcsára, az aranygömbök felett a turulmadarakra. Onnan aztán messzire lehet szállni, már akinek szárnya van. Az összes többi, a szárnyatlanok, meg mint a kő.

… Családi képet kell csináltatni. Nem cakkosszélű öt centis amatőrképet, hanem igazi, nagy családi képet. Blondel rámában. Aranyban. Amit falra lehet akasztani. A családi kép meg a feszület a falon, fontos. Ki tudja, mit hoz még az élet. A családi kép túloldalára rá lehet írni a dátumot, hogy mikor készült. És az túléli az embert. Egy cipészt a munkája gyümölcse is túlélné! Ha elkészítene egy csináltatott cipőt, méretre, ahogy kell, amit tudásával és megfelelő anyagokkal létrehozna. A keze munkája, szakértelmének büszke bizonyítéka. De nem adnak bőrt. A szocializmusban gyári szalagon előállított konfekciót hord a dolgozó nép. Aki meg titokban bőrt vesz, azt lecsukják. Szóval családi képet kell csináltatni...

Amikor szabaddá vált a forgalom a hídon, és a bámészkodók is szétszéledtek, apám hazaindult. A fürdő kiment a fejéből, az öngyilkos nyomait kereste, egy jelet, hogy közelebb kerüljön a megfejtéshez, holott előbb, a Duna-part kövén ülve, a víz locsogását hallgatva még azt az egyetlen kérdést se tudta a maga számára megfogalmazni az élet és halál titkáról, amire egyáltalán valahonnan valamiféle választ lehetne várni.

Az öngyilkos a pillér megmászása előtt fehérneműre vetkőzött, zakóját, nadrágját szépen összehajtogatva a járdára helyezte, mint aki csak lefekvéshez készül. Az egyik cipő azonban a nagy skandalumban beleeshetett a Dunába. A zakót pillanatokon belül ellopták, de nincs akkora nyomor vagy erkölcsi romlottság, ami egy fél pár cipő ellopására késztetne bárkit is. Apám a híd végénél, nagyjából az eltűnt szegecs hűlt helye tájékán meg is találta a földön. Felvette, megvizsgálta: ballábas, kopott, elhanyagolt, fűző nélkül, szétmállott beragasztó, sarok levált, soha nem pucolták, aligha javítható, állapította meg gépiesen, majd miután hiába kereste a hatóság képviselőjét, akinek beszolgáltathatná, bizonytalan érzésekkel hazahozta.

Vacsora előtt anyám azt mondta: vedd le, fiam, azt a ronda cipőt az asztalról, most sikálhatom, ha enni akarunk rajta, hétköznap vegyek elő tiszta terítőt, hát egyáltalán, mi az, hogy cipő az asztalon, mit műveltek veled abban a gyógyfürdőben?

Éjjel hangos suttogásra ébredtem. Mivel az összetolt dupla ágyon szüleim között aludtam, leginkább a deszkán, minden szó, minden hangsúly áthaladt rajtam, mint egy érzékeny távíró állomáson az üzenetek.

Apám felől: van valami jel abban, hogy a suszter cipőt talál, mert ha nyakkendő, vagy zsebóra lett volna, de hogy éppen cipő!

Anyám felől: zsebóráról ne is álmodozz. Szegény ember nem talál zsebórát.

Onnan: nem az értékről beszélek! Hanem, hogy suszter vagyok, és találok egy cipőt. Egy öngyilkos cipőjét! Ezt nem dobhatom ki, ezzel valamit kezdeni kell!

Innen: muszáj ezt éjjel? Felébrednek a gyerekek!

Onnan: Én meg még el se aludtam! Egy asszony az urát segíti a gondban! Mit csináljak azzal a cipővel, a rendőrségre nem vihetem, mert bajba kerülhetek, eldobni nem lehet, mert engem megkeresett az a cipő, érted, anya!? Mondhatni kiválasztott engem. Mihez kezdjek vele?

Végül megint anya: Mit tudom én, tedd ki a kirakatba, csak már aludjunk végre.

Anyámnak akkor voltak szokatlan ötletei, ha túl akart jutni egy hiábavaló helyzeten, mint most ez a fölösleges rágódás azon az ócska cipőn. Apám viszont mérlegelő ember volt, aki egyetlen ötletet se vetett el anélkül, hogy meg ne vizsgálta volna. Szóval tegyem ki a kirakatba.

Vagy inkább bemennék a rendőrségre, ami nem tanácsos ugyan, de egyenesen megkérdezhetném: mi lett az öngyilkossal.

Apukám nem szokott önként a hatóság közelébe menni. Most az ügyeletes tisztig sem jutott el, fennakadt a kapuőrön.

Miről beszél? Mit akar maga? A szocializmusban nincsenek öngyilkosok, ahogy elmeháborodottak sincsenek.

Az az ember, aki a Szabadság hídról, a Turulról, aki leesett.

Ismerte? Azonosítani akarja?

Nálam van a cipője.

Mi maga, rokon?

Cipész vagyok. A Práter utcában van a műhelyem.

Minek jött ide, ember? Mit akar?

Hogy hol van most az elhunyt.

A nem azonosított tetemeket „ismeretlen” lábcédulával a Szmetana utcai kórbonctanra szállítják.

Értem. Akkor most mit csináljak a cipővel?

Vagy ügyvédi letétbe helyezi értékbecsléssel megőrzési díj ellenében, vagy újsághirdetésben közzéteszi, és ha nem jelentkezik a jogos örökös, öt év múlva a magáé lehet.

Díj? Újságban? Hogy öt évig... ?

Vicceltem, maga szerencsétlen.

Nem hagyhatnám itt?

Na, tűnjön már el.

Anyukám elgondolkozott: Szóval kigúnyolt a rendőr. Ki. Hát ez se elég? Még jó, hogy nem csuktak le. Jó. Azt hiszem, igazad van, anya. Reméltem, hogy belátod, és kidobod végre. Nem dobom ki. Hanem ki fogom rakni a kirakatba. Ahogy mondtad, anya.

Vagány dolog, ha az iskolai hátitáskát a hónod alatt hordod. Egyrészt mert nem látszik annyira, hogy hátitáska, amikor már senki nem jár hátitáskával. Meg nem látszik, hogy nem is lehetne másképp vinni, mert az összes szíj, fogantyú, csat rég eltűnt róla. A bátyámtól örököltem. Már szétnyűve kaptam meg, ugyanis futballkapunak használták a téren, és nagyon sok rúgás érte. Így ha valaki az ember mögé lopózkodik, könnyen a földre lehetett rántani, és akkor kiesett belőle minden. Jó vicc.

Dáriadó, ég a hajó! - ordította a kis Bonifác, és vigyorogva nézte a földön szanaszét szóródott cuccaimat. Aztán segített összeszedni.

Kérdezd meg apádat, hogy miből íratják a történelemdogát. Hogy az egész félévből, vagy csak a törökök? Miből lesz a doga, kérdezd meg az öreget!

Honnan tudná azt az apám?

Jósol. Apád jósol. Mindenki tudja.

Az apám cipész mester. Suszter. Cipőket javít.

És jósol.

Hülye vagy? Nincs is cigánykártyánk.

Cipőből jósol.

Te tiszta dilinyós vagy.

Szóval nem kérdezed? Áruló! – Megszívta az orrát, és belerúgott a táskámba.

A cipészműhely kirakata előtt emberek álltak. Erre már régóta nem volt példa. A kirakatban üveg standeren állt az öngyilkos cipője, mellette pedig apám féltve őrzött, minden héten gondosan kikefélt, krémezett, szarvasbőrrel átfényezett saját, háború előtti, kézi varrott, dupla gojzer, meggyvörös borjúbox ünneplő cipője. Alattuk táblácskán: „Egészséges ember cipője", „Öngyilkos ember cipője". Apám pedig a légycsapó pálcával mutatta:

Ez, kérem, egy öngyilkos ember cipője. Az illető súlyosan lúdtalpas volt, vagyis erős harántsüllyedésben szenvedett, de nem egyedül az vitte a halálba. Az ápolatlanság, az életről való testi-lelki lemondás jelei a frizuránál és a lábbelinél kezdődnek. A frizura elhanyagoltsága feltűnőbb, viszont a lábbelié alaposabb tünet. Ez egy ballábas kopott, elhanyagolt, fűző nélkül, szétmállott beragasztóval, elveszített sarokkal, levált talppal. Ennek a soha nem pucolt lábbelinek a hordás során keletkezett sérülései, mint az orvosi tünetek, folyamatosan jelezték gazdája leépülését. A sarok elvesztése, a szétszakadt fűző, a beragasztó szétmállása, a lyuk a talpon, előre megmutatták, hogy a gazdája a végzet felé halad.

Ilyen különösen beszélt. A Czipész-szaklap folyamatos olvasása képezhette így ki. De az még különösebb volt, hogy az emberek figyelemmel hallgatták. Aztán egyszer csak bekövetkezett. Jöttek sorra, hozták a cipőjüket, odarakták elé, szemérmesen pénzt dobtak a pangli mellett ottfelejtett (ottfelejtett? mondjuk, hogy tényleg ottfelejtett) magasszárú cipőbe. És a Práter utca környékén tanulságos, az élet minden területén használható örök érvényű igazságok kezdtek terjedni az emberek között. Megoldódtak emberi problémák.

Anyukám szótlanul gondoskodott a családról, de én láttam, amit láttam. Majd egyszer felsóhajtott:

Meddig akarod ezt csinálni?

Hát akarom? Hát én akarom? Hát jönnek!

Minek kellett egyáltalán belekezdeni?

Nem én kezdtem. Látnád a szemüket, amikor jönnek. Én nem jósolom meg a jövőt, én csak megnézem a cipőjüket. Ha csalódnának, nem jönnének.

De mit tudsz mondani nekik?

Én ugyan semmit.

Hát akkor?

A kezükbe nyomom ezt, üssék fel, ahol kinyílik nekik, és olvassák el azt a bekezdést, amire először rápillantanak.

Anyukám megnézte, forgatta a nyomtatott vékony füzetet. A BUDAPESTI CIPÉSZEK ÉS CSIZMADIÁK IPARTESTÜLETE évkönyv melléklet: *Megszívlelendő útmutatók a sikeres élethez.*

A gyakori főfájás oka a túlságosan szorosra csomózott cipőfűző. A szoros cipőfűző elszorítja az ereket, és meggátolja a tisztánlátást az élet fontos perceiben, amikor dönteni kell.

Anyukám lapozott egyet.

Hivatalba, fontos találkozóra, társas összejövetelre soha ne menj vasalt cipőben. A spiccvas és a sarokvas bármilyen tartós, katonás, csattogó lépteket eredményez, míg a csendes Palma gumitalp és gumisarok bizalmat ébreszt az emberekben.

Ebből állnak a jóslataid?

Nem jóslás. Tanácsadó.

Aki nem használ cipőkanalat, begyűri a sarok beragasztót, és ettől sántikálni fog. Aki csak bele akar ugrani a cipőbe, az az életben is kapkodni fog. Az elhamarkodott döntésekkel bajt hoz önmagára és családjára.

De hát mi ez a zagyvaság? Az emberek nem hülyék!

Útmutató az élet viseléséhez. Komoly emberek, szakértők kinyomtatták.

Súlyos bajokhoz vezet a lúdtalp, más szóval harántsüllyedés. Kimerültség, befelé dőlt boka, főfájás, italozás, korhely életmód, a család széthullása. Napi egy óra egészséges séta a szabad levegőn, józan életmód, és a lúdtalpbetét megment a lezülléstól.

Rá fogunk fizetni. Megvernek.

Nem, mert bölcsességnek olvassák. Levonják belőle a maguk tanulságát.

De becsapod őket.

Ugyan, mindenki azon van, hogy becsapja őket, az újságok, rádió, a papok, még a mozi is.

De hát te nem vagy se újság se rádió, se mozi, se pap.

De én legalább nem hazudok. Még senki nem reklamált. Reménykedni akarnak. Megerősítést várnak.

Ugyan, mit tudsz te megerősíteni! Éppen te.

Nem tudom. Lehet, csak az számít, hogy meghallgatom őket. De a saját életükre őbennük van a megoldás kulcsa. Keressék meg. És szemlátomást keresik is.

Hát ezt abba kell hagyni sürgősen.

Majd lecsillapodik magától.

Aztán jött egy jól öltözött ember, olyan, aki nyáron is könnyű zakót meg Panama kalapot visel, és a mestert kereste. Egy háború előtti szalagos skatulya belsejéből kiemelt egy bíborszín bársonyba tekert kis cipőt, kibontotta, és apám elé rakta.

Szeretném tudni, hol van most a tulajdonosa.

Apám kézbe vette, és szinte gépiesen elkezdte mondani:

Balettcipő, harminchatos, a spiccnél a keménykamra anyaga az igénybevételtől szakadozott, a taft felsőrészen húszfillérnyi barna folt, feketekávétól, másik nagyobb folt pezsgő vagy bor...

Kérem, mondja meg, hol van ennek a cipőnek a tulajdonosa. Minden pénzt megadok – és száz forintot tett a panglira.

Kérem szépen, én nem vagyok jós. Suszter vagyok. Ezt a balettcipellőt színházi cipész készítette tíz-tizenöt évvel ezelőtt, méretre. Az egy másik szakma – és visszatolta a pénzt. Amikor az ember nagy nehezen visszavette a százast, apám a kezéről ismerte fel: Kendele úr, a Gellért fürdő könyörtelen masszőre volt. Sorsok.

Apám kivette a kirakatból és bedobta az öngyilkos cipőjét a kis vaskályhába, pedig messze volt még a fűtési idény.

Gyuri bátyám elvonult dühöngeni, amikor kiderült, hogy a jóslással szerzett pénzt anyánk mind beleöntötte az Örökimádás templom Szent Antal perselyébe. Pedig már kinézett magának egy ötös bőrfocit. Aztán kiokoskodtam, hogy Anyukám csak megegyezhetett Szent Antallal, mert Gyuri kapott egy bőrfocit, igaz, kisebbet az ötösnél, de bőrből volt és fűzős, én meg kaptam egy majdnem új, pöpec műbőr táskát. Minden holmim elfért benne, és ezüstből volt a csatja. Ferenc József szegecséből csinálták nekem.